

Lorenzo Macario
Maria Rocchi

KOMUNIKACJA W RELACJACH NIESIENIA POMOCY

Przekład
ks. Bogdan Stańkowski

Wydawnictwo WAM
Kraków 2011

Spis treści

Słowo od autorów	5
Wstęp	9
1. Cele procesu kształcenia przygotowującego do relacji pomagania i do rozmowy psychopedagogicznej	9
1.1. Praktykantom i adeptom w dziedzinie kształcenia przygotowującego do rozmowy psychopedagogicznej zostają nakreślone różnorakie cele	9
1.2. Cele programu kształcenia przygotowującego do relacji pomagania i do rozmowy psychopedagogicznej	10
2. Postawy i kompetencje pomagającego w czasie rozmowy ukierunkowanej na pomoc	11
Część I	
RELACJA POMAGANIA: CELE, FAZY, STRATEGIE	15
1. Składniki i postawy	16
1.1. Empatia i intropatia	18
1.2. Życzliwość	18
1.3. Autentyczność	18
1.4. Precyzyjność	19
1.5. Umiejętność konfrontowania	19
1.6. Natychmiastowość	19
2. Przyjmowanie postaw fundamentalnych w relacjach między pacjentem a pomagającym	19
3. Zakresy pomiaru postaw	22
3.1. Niektóre definicje zakresów	22
3.2. Poziomy pomiaru skal postaw	23
3.2.1. Pięć poziomów funkcjonowania odpowiedzi pomagającego ..	23
3.2.2. Komunikacja na poziomie 1, i 2.	25
3.2.3. Komunikacja na poziomie 3., 4., 5.	26
4. Relacja pomagania i jej fazy	28
4.1. Faza początkowa.	28
4.2. Faza pośrednia	31
4.3. Faza zaawansowana	32

Część II

SLUCHANIE	37
1. Aktywne słuchanie i słuchanie ze zrozumieniem	37
1.1. Słuchanie innych ze zrozumieniem: zwykle trudności i warunki ..	38
1.2. Warunki dla zaistnienia aktywnego słuchania i słuchania ze zrozumieniem	39
1.3. Zróżnicowanie poziomów aktywnego słuchania i słuchania ze zrozumieniem	41
1.3.1. Poziom faktów	41
1.3.2. Poziom doświadczenia i przeżycia osobistego	42
1.3.3. Reperkusja i oddźwięk	42
2. Treści ukryte i treści jawne w pracy w grupie	44
2.1. Poziomy wymiaru psychoafektywnego	46
2.2. Wymiar społeczno-polityczny	47
2.2.1. Poziom stosunku siły	48
2.2.2. Poziom mojej władzy	48
3. Uogólnianie i personalizacja podczas rozmowy	50
3.1. Przechodzenie od form bezosobowych do osobowych	50
3.2. Informacja zwrotna	51
3.3. Współuczestnictwo	52
3.4. Intencjonalność	53
3.5. Dyspozycyjność	53
3.6. Konflikt ze względu na cele	55
3.7. Wybiórczość	55
3.8. Natężenie głosu w czasie rozmowy	56
4. Funkcje jawne i ukryte rozmowy psychopedagogicznej	57
5. Dynamika rozmowy	60
5.1. Postawy zwykle – podstawowe	62
5.2. Oddziaływanie postaw zwykłych i ich konsekwencje w czasie relacji pomagania	63

Część III

UCZENIE SIĘ RÓŻNYCH TYPÓW ROZMOWY PSYCHOPEDAGOGICZNEJ. . . .	69
1. Rozmowa ukierunkowana na pomoc	69
1.1. Rozmowa przyjęcia	69
1.2. Rozmowa manipulacji	69
1.3. Definicja rozmowy ukierunkowanej na pomoc	70
1.4. Specyfika relacji pomagania i rozmowy psychopedagogicznej. . . .	71
1.5. Rozmowa nieukierunkowana, czyli rozmowa skupiona na pacjencie	71
2. Poszukiwanie spójności	71
3. Rozwój	72
4. Rozmowa wsparcia typu psychopedagogicznego	72

4.1. Rozwijać zdolność obserwacji	74
4.2. Podkreślać ważność sporządzania notatek	74
4.3. Nabywać umiejętność natychmiastowego zrozumienia.	75
4.4. Odróżnienie własnej funkcji w procesie opieki nad drugą osobą lub w przypadku działań terapeutycznych.	75
4.5. Obserwacja reperkusji własnych zachowań profesjonalnych	75
4.6. Oddzielić rolę własną w procesie podejmowania opieki nad daną osobą bądź podczas sesji terapeutycznej	76
4.7. Podkreślić indywidualny proces uczenia się	76
4.8. Sprzyjać umiejętności dokonywania syntezy.	76
4.9. Umieszczenie swoich zadań w ramach zadań ekipy, która wzięła sobie do serca opiekę nad osobą proszącą o pomoc	77
4.10. Odróżnić specyfikę własnych zadań do spełnienia.	77
4.11. Nabywanie zdolności uwzględniania refleksji i autokrytyki	77
4.12. Sprzyjać duchowi poszukiwania i pogłębiania.	78
5. Rozmowa ukierunkowana.	78
6. Rozmowa negocjacji.	78
7. Funkcje	78
7.1. Funkcja ułatwiania	79
7.2. Funkcja regulacyjna	79

Część IV

6 POSTAW FUNDAMENTALNYCH I POZIOMY INTERAKCJI.	83
1. Zrozumienie empatyczne i intropatyczne oraz ich komunikacja	83
1.1. Stopnie zrozumienia empatycznego i intropatycznego: 5 poziomów	86
1.1.1. Poziom 1	86
1.1.2. Poziom 2	86
1.1.3. Poziom 3	88
1.1.4. Poziom 4	88
1.1.5. Poziom 5	89
1.2. Komunikowanie zrozumienia empatycznego i intropatycznego	89
1.3. Emocje i ich stopnie oczywistości w relacji pomagania	91
1.4. Dokładność w komunikowaniu zrozumienia empatycznego	91
i intropatycznego	91
1.5. Punkt początkowy relacji pomagania i rozmowy psychopeda- gicznej: poziom 3.	92
1.6. Komunikacja zrozumienia empatycznego i intropatycznego na poziomach 4 i 5.	95
1.7. Przeszkody w rozumieniu empatycznym i intropatycznym	96
1.7.1. Zjawisko „trzeciego ucha”	96
1.7.2. Słuchanie ze zrozumieniem i aktywne słuchanie nie implikują konieczności wyrażania sympatii względem pacjenta	98

1.7.3. Postawa osądzania i dokonywania oceny	99
1.7.4. Troska o natychmiastowe rezultaty	100
1.8. Komunikowanie zrozumienia empatycznego i intropatycznego	101
1.9. Przeredagowanie otrzymanych informacji	103
1.9.1. Przeredagowanie 1	103
1.9.2. Przeredagowanie 2	103
1.9.3. Niektóre trudności w czasie procesu przeredagowania	104
1.9.4. Typy przeredagowania	105
1.10. Dozowanie komunikacji zrozumienia empatycznego i intro- patycznego w stosunku do sytuacji pacjenta	105
1.11. Skala autoeksploracji pacjenta	106
1.11.1. Poziom 1	106
1.11.2. Poziom 2	106
1.11.3. Poziom 3	107
1.11.4. Poziom 4	107
1.11.5. Poziom 5	107
1.12. Poziomy komunikacji pomagającego	107
2. Szacunek względem pacjenta i sposoby jego komunikowania	110
2.1. Skala poziomów szacunku i pozytywnego patrzenia	110
2.1.1. Poziom 1	110
2.1.2. Poziom 2	111
2.1.3. Poziom 3	111
2.1.4. Poziom 4	111
2.1.5. Poziom 5	111
2.2. Odpowiedzi i zachowania naznaczone brakiem szacunku	111
2.3. Szacunek i traktowanie bezwarunkowe	114
2.4. Zmaganie się pacjenta	115
3. Autentyczność i jej komunikowanie	119
3.1. Skala autentyczności i jej pięć poziomów	119
3.1.1. Poziom 1	119
3.1.2. Poziom 2	119
3.1.3. Poziom 3	120
3.1.4. Poziom 4	120
3.1.5. Poziom 5	120
3.2. Autentyczność	120
4. Dokładność i specyficzność w relacji pomagania i w rozmowie psy- chopedagogicznej	123
4.1. Skala dokładności i specyficzności	123
4.1.1. Poziom 1	123
4.1.2. Poziom 2	123
4.1.3. Poziom 3	123
4.1.4. Poziom 4	125
4.1.5. Poziom 5	125
4.2. Precyzyjność a stan pacjenta od strony psychologicznej	125

4.3. Zadawanie pytań	126
5. Proces konfrontowania	127
5.1. Skala procesu konfrontacji	127
5.1.1. Poziom 1	127
5.1.2. Poziom 2	127
5.1.3. Poziom 3	129
5.1.4. Poziom 4	129
5.1.5. Poziom 5	129
5.2. Proces konfrontacji a relacja pomagania	129
6. Gotowość	133
6.1. Skala gotowości	133
6.1.1. Poziom 1	133
6.1.2. Poziom 2	135
6.1.3. Poziom 3	135
6.1.4. Poziom 4	135
6.1.5. Poziom 5	135
6.2. Komunikowanie gotowości	135

Część V

FAZY RELACJI POMAGANIA I ROZMOWY PSYCHOPEDAGOGICZNEJ

I FUNDAMENTALNE UMIEJĘTNOŚCI POMAGAJĄCEGO	141
1. Faza ułatwiania	144
1.1. Skupianie uwagi	144
1.1.1. Fizyczne skupianie uwagi	144
1.1.2. Obserwacja (bez przerywania).	144
1.1.3. Słuchać (zdolność koncentracji)	145
1.2. Odpowiadanie	147
1.2.1. Odpowiedź uwzględniająca treść („Mówisz, że...”)	147
1.2.2. Odpowiedź uwzględniająca uczucia („Czujesz się...”)	147
1.2.3. Odpowiedź uwzględniająca uczucia i treść („Czujesz się..., dlatego że...”)	148
2. Personalizacja	148
2.1. Personalizacja znaczenia sytuacji („Czujesz się..., dlatego że ty...”)	150
2.2. Personalizacja problemu („Czujesz się..., bo nie potrafisz...”)	150
2.3. Personalizacja odczucia („Czujesz się..., bo nie mogąc tego zrobić...”)	150
2.4. Personalizacja celu („Czujesz się..., dlatego że nie możesz..., ale gorąco pragniesz”)	151
3. Faza działania: rozpoczęcie	151
3.1. Indywidualne określenie wyznaczonego celu	153
3.2. Działania na rzecz osiągnięcia celu	153

Część VI	
DIALOG W RELACJI POMAGANIA I PODCZAS ROZMOWY PSYCHOPEDAGOGICZNEJ	155
Część VII	
„OKNO JOHARI”	159
Podsumowanie	
UCZYĆ SIĘ MÓWIĆ I MÓWIĆ O SOBIE SAMYM	163
1. Uczyć się powiedzieć	163
2. Uczyć się mówić o sobie samym	163
Bibliografia	165